

ΕΚΘΕΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ 3^{ΗΣ} ΔΙΑΛΟΓΙΚΗΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΡΟΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

**RTRANSFORM – ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΡΟΜΑ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΝΟΥΝ ΤΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥΣ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ**

Παπακωνσταντίνου Θεοφάνω

ALTERNATIVE INNOVATIVE DEVELOPMENT | AID.COM.GR ΛΑΡΙΣΑ, ΕΛΛΑΔΑ

2023

Πίνακας περιεχομένων

Εισαγωγή	2
Πρόγραμμα της 3^{ης} Διαλογικής Συνάντησης Γυναικών Ρομά στην Ελλάδα	4
Αποτίμηση 3^{ης} Διαλογικής Συνάντησης γυναικών Ρομά στην Ελλάδα	5
Συμπεράσματα 3^{ης} Διαλογικής Συνάντησης γυναικών Ρομά στην Ελλάδα	13
Αποτίμηση προετοιμασίας 3^{ης} Διαλογικής Συνάντησης γυναικών Ρομά στην Ελλάδα	16

Εισαγωγή

Έργο: RTtransform - Γυναίκες Ρομά μεταμορφώνουν τα εκπαιδευτικά συστήματα σε όλη την Ευρώπη μέσω της κοινωνικής και πολιτικής τους κινητοποίησης

Υπεύθυνος Οργανισμός για τη υλοποίηση των Διαλογικών Συναντήσεων στην Ελλάδα:

Εναλλακτική Καινοτόμος Ανάπτυξη – Alternative Innovative Development (AID), aid.com.gr

Ημερομηνία Συνάντησης: 4 Νοεμβρίου 2023

Ωρα έναρξης: 12.00

Τόπος: 4ο Δημοτικό Σχολείο Τυρνάβου, Τύρναβος, Ελλάδα

Η Συνάντηση Ελληνίδων γυναικών Ρομά υλοποιήθηκε στο 4ο Δημοτικό Σχολείου Τυρνάβου το Σάββατο 4 Νοεμβρίου 2023. Στη Διαλογική Συνάντηση συμμετείχαν εξήντα (60) συμμετέχοντες από διάφορες περιοχές της Ελλάδας, όπως Θεσσαλονίκη, Ροδόπη, Καρδίτσα, Βόλο, Τύρναβο και συνολικά οι γυναίκες διέμεναν σε εννιά διαφορετικούς οικισμούς Ρομά.

Η διεξαγωγή της Διαλογικής Συνάντησης στο 4ο Δημοτικό Σχολείο Τυρνάβου. Η διεξαγωγή στο σχολείο είχε συμβολικό χαρακτήρα, καθώς αφενώς είναι ένα σχολείο που 50% των μαθητών του είναι Ρομά και αφετέρου έχει δημιουργηθεί ένα ευχάριστο περιβάλλον για τα παιδιά, ενώ παρέχετε στήριξη σε γονείς και παιδιά Ρομά με σκοπό την ενίσχυση της φοίτησής τους.

Στόχος της πανελλαδικής Συνάντησης Ελληνίδων Γυναικών Ρομά ήταν οι γυναίκες και τα κορίτσια Ρομά να συζητήσουν για θέματα που σχετίζονται με την εκπαίδευσή τους, να μοιραστούν εμπειρίες, να ανταλλάξουν απόψεις και να εκφράσουν τις ανάγκες τους.

Η Διαλογική Συνάντηση είχε τοπικό και περιφερειακό χαρακτήρα στον αρχικό σχεδιασμό, ωστόσο η εκδήλωση ενδιαφέροντος συμμετοχής γυναικών απ' όλη την Ελλάδα, οδήγησαν τους συντελεστές στην αναδιαμόρφωση της δράσης και την εξασφάλιση συμμετοχής όσο τον δυνατόν περισσότερων συμμετεχόντων από μακρινές περιοχές.

Συγκεκριμένα, η 1^η Διαλογική Συνάντηση είχε 22 συμμετέχουσες από 6 περιοχές της Ελλάδας, ενώ στην 2^η και την 3^η τριπλασιάστηκε ο αριθμός συμμετεχόντων (60 άτομα) (9 διαφορετικές κοινότητες Ρομά).

Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι λόγω καιρικών συνθηκών και επαγγελματικών υποχρεώσεων δεν κατόρθωσαν να παραστούν επιπλέον 25 γυναίκες συμμετέχουσες από την περιοχή της Κατερίνης και της Θεσσαλονίκης.

Στην Διαλογική Συνάντηση γυναικών Ρομά, εξέφρασαν το ενδιαφέρον να συμμετέχουν εργαζόμενοι από Παραρτήματα Ρομά (παιδαγωγοί, κοινωνικοί λειτουργοί κ.ά.) από την Ελλάδα, ωστόσο προτεραιότητα δόθηκε στην συμμετοχή ομάδων γυναικών Ρομά που θα συνοδεύονταν από προσωπικό των Κέντρων Κοινότητας.

Ευχαριστούμε θερμά τους Διαμεσολαβητές Ρομά που εργάζονται σε Κέντρα Κοινότητας με Παράρτημα Ρομά και το προσωπικό των Παραρτημάτων που συνόδευσαν τις γυναίκες και συμμετείχαν στην 3^η Διαλογική Συνάντηση.

Ευχαριστούμε ιδιαίτερα και το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Νεολαίας για τη συμβολή στην 3η Διαλογική Συνάντηση και τη σθεναρή του υποστήριξη στις προσπάθειές μας αναφορικά με την ενδυνάμωση των γυναικών.

Οι άνδρες Διαμεσολαβητές ή Πρόεδροι της κοινότητας ήταν ενήμεροι ότι δεν θα συμμετάσχουν στην ολομέλεια, τις συζητήσεις και θα παραμείνουν στο εξωτερικό χώρο της εκδήλωσης.

Πρόγραμμα της 3^{ης} Διαλογικής Συνάντησης Γυναικών Ρομά στην Ελλάδα

Χαιρετισμοί

- Καλωσόρισμα και παρουσίαση των αποτελεσμάτων των Διαλογικών Συναντήσεων και των στόχων τους στο πλαίσιο του έργου RTransform: Παπακωνσταντίνου, Φένια
- Καλωσόρισμα και παρουσίαση του προγράμματος από μέλη της Επιτροπής Διοργάνωσης των Διαλογικών Συναντήσεων: Καραφυλλίδου Ελένη, Ράπου Ειρήνη
- Χαιρετισμός από την Διευθύντρια 4ου Δημοτικού Σχολείου Τυρνάβου Μπλάκου Θεοδώρα

Ιστορίες γυναικών Ρομά

- Ξανά στα θρανία στην ενήλικη ζωή - Αθηνά Τ. - Υποψήφια στις τοπικές εκλογές, Απόφοιτος ΙΕΚ, 26 ετών
- Ξανά στα θρανία στην ενήλικη ζωή Κυνηγώντας το όνειρο του Πανεπιστημίου - Ειρήνη Φ. - Διαμεσολαβήτρια στο Κοινωνικό Κέντρο με Παράρτημα Ρομά του Βόλου, 45 ετών
- Η απόφαση μου να συνεχίσω την εκπαίδευση ως μητέρα 3 παιδιών, η πορεία μου προς την εργασιακή ένταξη και η στήριξη μου στις 3 γενιές κοριτσιών Κατερίνα Μ. - Διαμεσολαβήτρια στο Κοινωνικό Κέντρο, αποφοίτησε από το σχολείο σε ηλικία 39 ετών, 52 ετών – Κατερίνα Κ. - μαθήτρια
- Εκπληρώνοντας το στόχο μου να γίνω δασκάλα – Δυσκολίες, θυσίες και αποφάσεις - Ειρήνη Ρ.
- Τα διλήμματα μου ως φοιτήτρια, μητέρα και εργαζόμενη - Το πέταγμα της πεταλούδας, Γεωργία Κ. - Συγγραφέας, Απόφοιτος Πανεπιστημίου, 34 ετών

Ομιλίες εμπειρογνομώνων

- Βασιλική Βατάλη, Εκπαιδευτικός & Κυριακή Αθανασίου, Σύμβουλος Απασχόλησης - Κέντρο Κοινότητας με Παράρτημα Ρομά Δήμου Αμπελοκήπων Μενεμένης - Παρουσίαση σχετική με εκπαιδευτικές επιλογές και απασχόληση με τίτλο «Δουλεία ή Σχολείο; Ή μήπως και τα δύο;»

Ομάδες Εργασίας

Οι γυναίκες χωρίστηκαν σε τρεις (3) ομάδες. Σε κάθε ομάδα εργασίας ήταν παρούσες δύο συντονίστριες συζήτησης.

Ολομέλεια

Στην ολομέλεια οι γυναίκες μοιράστηκαν τα συμπεράσματα από τις ομάδες εργασίας και έγινε ένας γόνιμος διάλογος μεταξύ τους.

Κλείσιμο και εορτασμός συνάντησης.

Αποτίμηση 3^{ης} Διαλογικής Συνάντησης γυναικών Ρομά στην Ελλάδα

Η Συνάντηση Ελληνίδων γυναικών Ρομά υλοποιήθηκε στο 4ο Δημοτικό Σχολείο Τυρνάβου το Σάββατο 4 Νοεμβρίου 2023. Στη Διαλογική Συνάντηση συμμετείχαν γυναίκες Ρομά από διάφορες περιοχές της Ελλάδας, όπως Θεσσαλονίκη, Κομοτηνή, Τύρναβο, Βόλο, Καρδίτσα και συνολικά οι γυναίκες διέμεναν σε εννιά διαφορετικούς οικισμούς Ρομά.

Οι γυναίκες που συμμετείχαν στην πλειονότητά τους ήταν απόφοιτοι του Δημοτικού και ένα μικρότερο ποσοστό είχε φοιτήσει ή φοιτά στη Δευτεροβάθμια και 4 γυναίκες ήταν απόφοιτοι Πανεπιστημίου.

Πριν την Διαλογική Συνάντηση, οι γυναίκες περιηγήθηκαν στο χώρο του 4ου Δημοτικού Σχολείου Τυρνάβου και είχαν την ευκαιρία να γνωριστούν μεταξύ τους, ανταλλάσσοντας πληροφορίες για τους λόγους που τους οδήγησαν να συμμετέχουν στην συνάντηση αλλά και τις ανάγκες τους. Καθ' όλη τη διάρκεια παραμονής τους στο χώρο υπήρχαν εθελοντές της AID και μέλη της Επιτροπής Διοργάνωσης που καλωσόριζαν τις γυναίκες, συζητούσαν μαζί τους και ενθάρρυναν την γνωριμία και τη δικτύωση γυναικών Ρομά από διαφορετικές περιοχές.

Στην επίσημη έναρξη της Διαλογικής Συνάντησης, εκπρόσωπος της AID καλωσόρισε τις συμμετέχουσες εξήγησε το έργο, τους στόχους των Διαλογικών Συναντήσεων και τη σημασία της συμμετοχής σε εκπαιδευτικές δράσεις αναφέροντας τη σημασία των εργαστηρίων ενδυνάμωσης που διεξάχθηκαν πριν την Διαλογική Συνάντηση στο πλαίσιο του έργου Romni Si Zor.

Τα μέλη της Επιτροπής Διοργάνωσης, πήραν το λόγο, συστήθηκαν στις συμμετέχουσες και ανέφεραν ποιος είναι ο ρόλος τους απευθύνοντας ανοιχτή πρόσκληση να συμμετέχουν κι άλλες γυναίκες στην Επιτροπή Διοργάνωσης. Ιδιαίτερη αναφορά έγινε στο γεγονός ότι στην Επιτροπή συμμετείχαν και νεότερα κορίτσια που προστέθηκαν μετά την 2^η Διαλογική Συνάντηση.

Στη συνέχεια η Διευθύντρια του Δημοτικού Σχολείου που φιλοξένησε την εκδήλωση, πήρε το λόγο και αναφέρθηκε στην παρουσία της Ρομά κοινότητας στη περιοχή καθώς και στην ιδιαίτερα σημαντική πρόοδο που έχουν επιδείξει τα παιδιά Ρομά στο χώρο του σχολείου, επισημαίνοντας παράλληλα την αξία της ενθάρρυνσης των παιδιών αυτών να επιδιώξουν την εκπλήρωση των στόχων τους. Επισημάνθηκε ότι στο σχολείο φοιτούν 50% παιδιά Ρομά, ενώ το σχολείο μαζί με τους γονείς κάνει συστηματικές προσπάθειες για την δημιουργία ενός φιλικού περιβάλλοντος για όλα τα παιδιά.

Στην συνέχεια πήραν το λόγο οι ομιλήτριες, γυναίκες Ρομά για να μοιραστούν τις δικές τους ιστορίες ζωής και πώς κατόρθωσαν να εκπληρώσουν τους στόχους τους, κάνοντας λόγο για τα κίνητρα, τα εμπόδια που αντιμετώπισαν αλλά και τον τρόπο που κατάφεραν να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις.

- Η Αθηνά είναι 25 ετών και απόφοιτος ΙΕΚ. Το οικογενειακό της περιβάλλον ήταν ιδιαίτερα υποστηρικτικό ως προς την εκπαίδευση και πείστηκε αρκετά από την οικογένειά της να ολοκληρώσει το Γυμνάσιο, το Λύκειο και να σπουδάσει. Μέσα από την συμμετοχή σε πολλά προγράμματα ανακάλυψε την αγάπη της για την ενασχόληση με τα κοινά και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Τελείωσε μαγειρική και μίλησε για τις προκλήσεις ρατσισμού και διακρίσεων που αντιμετώπισε η ίδια στη διάρκεια των Δημοτικών εκλογών, αφού όπως τόνισε έχει «διπλό στίγμα» καθώς Ρομά και γυναίκα, δεν είχε την στήριξη πολλές φορές από την ίδια την κοινότητα, ωστόσο τόνισε και ενθάρρυνε τις γυναίκες να συμμετέχουν στα κοινά και να μην αποθαρρύνονται από κακεντρεχή σχόλια καθώς με αυτό τον τρόπο αλλάζουν οι νοοτροπίες...όταν τολμάς.
- Η Ειρήνη Φ. αναγκάστηκε να σταματήσει το σχολείο ως παιδί. Παρά τις επιθυμίες της οικογένειάς της συνέχισε τη προσπάθειά της, αντιγράφοντας τις σημειώσεις των συμμαθητών της. Στα 27 της χρόνια παρακολούθησε σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας, πήρε το απολυτήριο και έπειτα φοίτησε στο Επαγγελματικό Λύκειο, από όπου και κατέχει πλέον τον τίτλο της βοηθού φυσικοθεραπεύτριας σε ηλικία 40 ετών.
- Η Κατερίνα Μ. δεν περίμενε ποτέ να βρίσκεται στη 3η Διαλογική Συνάντηση γυναικών Ρομά και να είναι σε θέση να μοιραστεί τα δικά της επιτεύγματα, καθώς μικρή θεωρούσε ότι δεν θα κατάφερνε να εκπληρώσει τα όνειρά της. Οι γονείς της της απαγόρευσαν να συνεχίσει το σχολείο στην 3η δημοτικού καθώς έπρεπε να βοηθήσει την οικογένειά της. Λόγω της έφεσής της στα γράμματα, ο ίδιος ο δάσκαλος συμβούλευε τους γονείς της να της επιτρέψουν να μορφωθεί. Αρκετά χρόνια μετά, όταν μεγάλωσε τα παιδιά της, επέστρεψε στα θρανία, συνέχισε το σχολείο, πήρε το απολυτήριο και πλέον εργάζεται στο κέντρο κοινότητας. Ζει μια ισορροπημένη ζωή καταφέροντας να είναι μια εργαζόμενη γυναίκα με οικογένεια.
- Η Κατερίνα Κ. Μαθήτρια και εγγονή της Κατερίνα Μ. ακολουθώντας το παράδειγμα άλλων γυναικών της οικογένειάς της, και έχοντας ως πρότυπο τη Κατερίνα Μ. - η οποία είναι και γιαγιά της - διψά για μάθηση. Αποτελεί παράδειγμα παιδιού που με τα σωστά πρότυπα γνωρίζει τη σημασία του σχολείου, αλλά και της ολοκλήρωσης της εκπαίδευσης του ατόμου στη σύγχρονη κοινωνία. Είναι μαθήτρια της 3ης Δημοτικού και ανυπομονεί να συνεχίσει τις σπουδές της στην Δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
- Η Ειρήνη Ρ. αρραβωνιάστηκε σε πολύ μικρή ηλικία και δέχθηκε πιέσεις να σταματήσει το σχολείο. Παρά την αντίδραση της κοινωνίας να «χαλάσει τον αρραβώνα» και με την υποστήριξη της οικογένειάς της κατάφερε να συνεχίσει τη φοίτησή της. Οι γονείς της τη βοήθησαν να κάνει πραγματικότητα το όνειρο της εκπαίδευσης και με προσωπικούς κόπους και αξιέπαινη προσπάθεια μπόρεσε να δώσει εξετάσεις για το Πανεπιστήμιο και να σπουδάσει. Σήμερα είναι η και η ίδια εκπαιδευτικός καθώς και Διαμεσολαβήτρια στο Κέντρο Κοινότητας με Παράρτημα Ρομά του Δήμου Παύλου Μελά στη Σταυρούπολη της Θεσσαλονίκης.

- Η Γεωργία Κ. αγαπούσε από μικρή την εκπαίδευση. Αν και η μητέρα της δεν πήγε στο σχολείο και απέκτησε το απολυτήριο Δημοτικού σε μεγάλη ηλικία, την παρότρυνε να συνεχίσει παρά τις αντιδράσεις των γύρω της. Κατηγορήθηκε και στοχοποιήθηκε λόγω της απόφασής της να μορφωθεί και να πάει Πανεπιστήμιο, όντας η πρώτη που πέρασε από την κοινότητά της, ενώ χαρακτηρίστηκε μέχρι και ανήθικη για την επιλογή της. Με τη στήριξη της μητέρας της αφήφησε τα αρνητικά σχόλια και κατάφερε να γίνει φιλόλογος, ενώ είναι και η συγγραφέας ενός παραμυθιού, του οποίου η πρωταγωνίστρια είναι επίσης Ρομά στοχεύει στην ευαισθητοποίηση της πολιτείας αλλά και της Ρομά κοινότητας για τη σχολική διαρροή.

Μετά το πέρας των ομιλιών, οι εμπειρογνώμονες Βασιλική Βατάλη και Κυριακή Αθανασίου πήραν το λόγο στρέφοντας τη συζήτηση στο συνδυασμό εκπαίδευσης και εργασίας. Ανέδειξαν ότι οι λόγοι σχολικής διαρροής, συχνά συνδέονται με την έλλειψη υποδομών και συνθηκών διαβίωσης, κάνοντας λόγο για την λήψη μέτρων από πλευράς της πολιτείας, ενώ πρόσθεσαν ότι είναι και ευθύνη της οικογένειας να στείλει τα παιδιά στο σχολείο. Ενθάρρυναν τις γυναίκες να επιλέξουν οι ίδιες τα όνειρά τους και να βρουν τις ανάλογες διαδρομές που θα τις οδηγήσουν στην εκπλήρωσή τους, τονίζοντας τη σημασία της εκπαίδευσης. Δημιούργησαν ένα φυλλάδιο που αναφέρονται οι εκπαιδευτικές επιλογές και διαδρομές από κάθε βαθμίδα και το παρουσίασαν στις συμμετέχουσες. Επιπλέον, μέσα από τις ομιλίες τους παρείχαν πληροφορίες για το τρόπο εγγραφής σε μαθήματα γραμματισμού για την απόκτηση απολυτηρίου Δημοτικού και ανέφεραν τη συστέγαση Κέντρου Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών και Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας ως μέτρο διευκόλυνσης της φοίτησης των γυναικών στο ΣΔΕ.

Στο δεύτερο μισό της εκδήλωσης, οι γυναίκες χωρίστηκαν σε τρεις ομάδες. Ο διαχωρισμός των ομάδων είχε προβλεφθεί να γίνει με την εγγραφή των γυναικών στην έναρξη της Διαλογικής Συνάντησης και δόθηκε έμφαση στο να υπάρχουν σε κάθε ομάδα γυναίκες απ' όλες τις περιοχές. Το συντονισμό των συζητήσεων των ομάδων εργασίας, ανέλαβαν δυο συντονίστριες σε κάθε ομάδα.

Κατά την διάρκεια των ομάδων εργασίας, οι γυναίκες μοιράστηκαν τις δικές τους ιστορίες ζωής, τους προβληματισμούς τους, συζήτησαν για το τι πρέπει οι ίδιες να κάνουν για να εκπληρώσουν τις επιθυμίες και τις ανάγκες τους. Ενθάρρυναν η μια την άλλη και ανταλλάξαν απόψεις για το πώς οι ίδιες αντιμετωπίζουν τις προσκλήσεις, ενώ έκαναν λόγο για όσα πρέπει να αλλάξουν για να έχουν πιο ευοίωνα μέλλον.

Αναλυτικότερα:

Από τις συζητήσεις που έγιναν, αναδείχτηκε ότι οι γυναίκες αναγνωρίζουν την αξία της εκπαίδευσης και τα οφέλη που προσφέρει. Σημαντικός παράγοντας στην εκπαιδευτική τους πορεία αναδείχθηκε **το υποστηρικτικό οικογενειακό περιβάλλον**. Οι γυναίκες επίσης υπογράμμισαν ότι θέλουν ένα καλύτερο μέλλον για τα παιδιά τους και αυτό τους δίνει κίνητρο να συνεχίσουν την εκπαίδευση.

«Μου έκανε μεγάλη εντύπωση, όταν η μητέρα μου τελείωσε την εκπαίδευσή της και πήρε το απολυτήριο ότι θα ήμουν κι εγώ μπροστά, συνήθως οι μητέρες παίρνουν τα απολυτήρια των παιδιών

τους. Ένωθα περήφανη που η μητέρα μου όχι μόνο πήρε το απολυτήριο, αλλά βραβεύτηκε και από το Πανεπιστήμιο»

«Η μαμά μου αν και δεν τελείωσε το σχολείο πάντα μας στήριζε να πάμε και να μορφωθούμε. Μας έλεγε πως αν δεν πηγαίναμε σχολείο δε θα είχαμε τις δουλειές που θέλουμε, δε θα γινόταν καλύτερη η ζωή μας»

«Η μητέρα μου δεν ήθελε να πάω στο σχολείο. Μόλις όμως πήρα το απολυτήριο άρχισε να με στηρίζει και πλέον εκείνη είναι που μου λέει να συνεχίσω»

«Εμείς οι μεγάλοι δεν πήγαμε στο σχολείο. Πρέπει όμως να πάνε τα παιδιά και τα εγγόνια μας»

«Οι γονείς μου πήγαν ενάντια σε όλα για να με βοηθήσουν να συνεχίσω το σχολείο. Όλοι τους κορόιδευαν ότι θα μείνω γεροντοκόρη όμως εκείνοι με στήριξαν. Χάρη σε αυτούς τελείωσα το σχολείο»

Στην πλειονότητά τους οι **γυναίκες μεγαλύτερης ηλικίας απέκτησαν οικογένεια σε μικρή ηλικία είτε δεν είχαν υποστηρικτικό οικογενειακό περιβάλλον** και ήταν ένας λόγος της σχολικής διαρροής τους.

«Πριν παντρευτώ πήγαινα σχολείο. Μετά με σταμάτησε η μητέρα μου, ενώ εγώ ήθελα να συνεχίσω»

«Σταμάτησα το σχολείο στην 3η Δημοτικού. Εγώ ήθελα να συνεχίσω αλλά η μητέρα μου είπε πως έπρεπε να προσέχω τα μικρότερα αδέρφια μου»

«Αρραβωνιάστηκα μικρή, στα 14. Μια μέρα ήρθε η πεθερά μου στο σπίτι και μου είπε πως πρέπει να σταματήσω να πηγαίνω στο σχολείο»

«Στα 12 παντρεύτηκα και έκανα παιδιά και οικογένεια, πως θα μπορούσα να συνεχίσω το σχολείο;»

«Τα κλειστά μυαλά αναπαράγουν παλιές ιδέες. Είναι δύσκολο στα 15-16 ή στα 18-20 αν δεν θες να παντρευτείς να κάνεις άλλα πράγματα, με λέγανε ανήθικη. Φορούσα από μικρή γυαλιά και μου λέγανε πως το διάβασμα μου χαλάει τα μάτια»

«Παντρεύτηκα στα 13. Μέχρι τότε πήγαινα στο σχολείο μετά όμως με σταμάτησαν οι γονείς μου, είχα αντρα. Τα αδέρφια μου που ήταν αγόρια και ανύπαντρα συνέχισαν.»

«Μια κοπέλα στα 16 ή 17 θεωρείται γεροντοκόρη αν δεν έχει παντρευτεί»

Σε άλλες συζητήσεις αναδείχτηκε ότι πολλές φορές το **σχολικό περιβάλλον είναι καθοριστικό για την συνέχεια της εκπαίδευσης και επηρεάζει την φοίτηση των κοριτσιών και παιδιών Ρομα με λειτουργώντας άλλοτε ως κίνητρο και άλλοτε ως εμπόδιο.**

«Εμένα το παιδί μου το βοηθάνε στο σχολείο. Μου λένε τι κάνει και τι να διορθώσω και εγώ προσπαθώ.»

«Το παιδί μου το βοήθησαν οι δάσκαλοι να γίνει καλό και να μάθει τη γλώσσα. Εγώ δεν μπορούσα και ευχαριστώ»

«Έχουμε δασκάλους καλούς και άλλους. Δεν είναι όλοι ίδιοι, αλλά πρέπει να βοηθάν»

Σημαντικό είναι να επισημανθεί ότι σε σχέση με το σχολείο, οι γυναίκες επισήμαναν ότι **το θέμα της γλώσσας, αποτελεί εμπόδιο.**

«Δεν καταλαβαίνω Ελληνικά. Στην κοινότητά μου δεν τα μιλάμε, χρειαζομαι την μετάφραση»

Δεν νιώθα καλά, γιατί δεν καταλαβαίνω τι λένε πολλές φορές. Μου ζητάνε κάτι και δεν ξέρω τι λένε...»

«Στα νοσοκομεία ας πούμε...δεν καταλαβαίνεις και δεν νιώθεις ασφάλεια...Όταν δεν καταλαβαίνεις πώς να επικοινωνήσεις σωστά; Εγώ τώρα προσπαθώ να μάθω»

Σε αρκετές περιπτώσεις, οι γυναίκες Ρομά νιώθουν ότι **κατακρίνονται από τον ευρύτερο περίγυρο της κοινότητας όταν κάνουν κάποιες επιλογές που αποκλίνουν από αυτές του συνόλου.**

«Το να πηγαίνει μια γυναίκα στο σχολείο μετά το Δημοτικό θεωρείται άχρηστο.. Τι να τα κάνεις τα γράμματα; Αυτό λενε»

«Όταν οι γονείς μου με βοήθησαν να συνεχίσω το σχολείο οι γείτονες μας κοροϊδεύαν, μας είχαν στο περιθώριο»

«Είμαι 25 χρονών και επειδή δε παντρεύτηκα αλλά συνέχισα το σχολείο με θεωρούν μεγάλη, γεροντοκόρη»

Συμπλήρωσαν μάλιστα, την δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι ίδιες και υπογράμμισαν ότι **θα ήταν ωφέλιμο να γίνονται δράσεις για να βοηθηθούν οι ίδιες και τα παιδιά τους.**

«Εμείς δεν τα ξέρουμε αυτά. Δεν μπορούμε να τα βοηθήσουμε τα παιδιά μας. Θέλουμε όμως να μάθουμε να είμαστε και εμείς ίσοι»

«Πρέπει να έρθει κάποιος που τα ξέρει στους οικισμούς, να τα πει στα παιδιά, να τους εξηγήσει και να τα πείσει να πάνε σχολείο...Εμείς ό,τι και να λέμε είμαστε το ίδιο...Πρέπει να δουν παραδείγματα άλλα και να ξυπνήσουν...Να δουν έξω τον κόσμο»

«Εγώ σήμερα έμαθα πολλά. Έμαθα για μένα...Θέλω να κάνουμε κι άλλα τέτοια γιατί είμαστε όλοι ίδιοι από εδώ και το να γνωρίζουμε κορίτσια Ρομά που έκαναν πράγματα, μας δίνει θάρρος»

Τόνισαν ότι **αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες λόγω μη εύρεσης εργασίας** και ότι οι ίδιες επιθυμούν να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους έχοντας **ως κίνητρο την επαγγελματική τους αποκατάσταση και την προσωπική τους αυτονομία και ευτυχία.**

«Το να παντρεύεται μια κοπέλα από τα 12 δεν είναι λύση, στα 25 θα έχει γίνει γιαγιά. Αν όμως συνεχίσει το σχολείο και παντρευτεί στα 20 θα έχει και την οικογένειά της και το πτυχίο, θα έχει δικά της λεφτά, ανεξαρτησία, θα συνεισφέρει και στο σπίτι»

«Το πτυχίο βοηθάει να βρεις τη δουλειά που θες, να ζήσεις καλύτερη ζωή»

«Η παράδοση και η κουλτούρα μας είναι σημαντικά, δε γίνεται όμως να σταματάμε το σχολείο. Οι γυναίκες πρέπει να μορφώνονται, να βγαίνουν από το σπίτι και να εργάζονται. Πρώτα για εκείνες, και ύστερα για τα παιδιά τους»

«Όταν είναι να ξεκινήσουν κάτι μόνες τους (οι γυναίκες), για τους εαυτούς τους είναι δύσκολο, υπάρχουν εμπόδια. Οι συναντήσεις δίνουν θάρρος στα κορίτσια να πάνε στο σχολείο, να μάθουν τα δικαιώματά τους στην εργασία»

«Μέχρι και για καθαρίστρια χρειάζεται απολυτήριο, πως θα βρεις δουλειά αν δεν έχεις πάει σχολείο;»

Στις συζητήσεις που έλαβαν χώρα υπογραμμίστηκε το γεγονός ότι **δεν έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες και πώς να συνεχίσουν το σχολείο** και τους φάνηκε ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα η προοπτική της συνέχισης της φοίτησης τους στο Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας.

«Δεν ήξερα για το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας, θα ήθελα να πάω. Εγώ μπορώ να αφήνω τα παιδιά το πρωί και όταν τελειώνουν να πηγαίνω και εγώ σπίτι από το σχολείο»

«Ηρθα να σας ρωτήσω, πού πρέπει να πάω; Πού να απευθυνθώ;»

Οι γυναίκες συμφωνούσαν στο γεγονός ότι σαν γυναίκες πρέπει να **αποφασίζουν για τον εαυτό τους έχοντας μια πιο δυναμική παρουσία.**

«Πρέπει οι γυναίκες να πατάνε πόδι, να πάνε στο σχολείο κανονικά. Για οικογένειες γάμους και παιδιά υπάρχει χρόνος αργότερα. Όλα έρχονται στην ώρα τους»

«Σαν γυναίκες φταίμε και εμείς όταν ακούμε τις επιθυμίες των άλλων (οικογένεια, κοινωνία, σύζυγος) χωρίς να κάνουμε αυτό που εμείς θέλουμε. Οι γυναίκες που μορφώνονται γίνονται πιο αυτόνομες, δε περιμένουν τον άντρα τους να τους δώσει λεφτά»

«Οι γυναίκες όποτε θέλουν μπορούν να πουν όχι»

«Είμαι συγκινημένη που μια νέα γυναίκα ξέρει πως μπορεί να πει και όχι, να κάνει αυτό που εκείνη θέλει»

«Οι γυναίκες πρέπει να συνεχίσουν επειδή μπορούν, να συνεχίσουμε να κυνηγάμε τα όνειρά μας και να μη τα παρατήσουμε ποτέ»

Η 3^η Διαλογική Συνάντηση γυναικών Ρομά ολοκληρώθηκε με όλες τις γυναίκες να εκφράζουν προσωπικές τους επιθυμίες και να ρωτούν πώς μπορούν να τα εκπληρώσουν.

Εξέφρασαν τα θετικά τους συναισθήματα για την εκδήλωση καθώς είχαν την ευκαιρία να γνωρίσουν και να μιλήσουν με γυναίκες Ρομά που μοιράζονται τις ίδιες ανησυχίες και να μοιραστούν προβληματισμούς τους και να ανταλλάξουν πληροφορίες

«Κέρδος είναι να θελήσει έστω και μία γυναίκα να πάει στο σχολείο, είτε μεγάλη είτε μικρή, να θελήσει να μορφωθεί»

«Είναι υπέροχο το να μπορείς να μαθαίνεις κάθε μέρα και κάτι παραπάνω»

«Μου άρεσε πολύ που ήρθα σήμερα εδώ, που τα άκουσα και ας μη πήγα σχολείο»

«Φεύγω με μία αίσθηση αισιοδοξίας»

«Αισθάνομαι ότι μεγάλωσαν λίγο παραπάνω τα φτερά μου, γνώρισα νέες γυναίκες που την προηγούμενη φορά δεν είχαν έρθει»

«Γνώρισα γυναίκες από άλλες κοινότητες και τις παροτρύνω να προσπαθήσουν να μορφωθούν»

«Για να αλλάξουν οι συνθήκες και οι καταστάσεις πρέπει να αλλάξουμε εμείς οι ίδιες»

«Εκδηλώσεις σαν τη σημερινή είναι που στηρίζουν τις γυναίκες, που τους ανοίγουν το μυαλό και τις βοηθάνε να συνεχίσουν και να κάνουν τα όνειρά τους πραγματικότητα»

Συμπεράσματα της 3^{ης} Διαλογικής Συνάντησης Γυναικών Ρομά στην Ελλάδα

Η φοίτηση στα σχολεία είναι ένα ζωτικής σημασίας θέμα, ιδιαίτερα όταν αναφερόμαστε στην κοινότητα των γυναικών Ρομά. Στο παρελθόν, υπήρξαν διάφοροι παράγοντες που επηρέασαν αρνητικά τη φοίτησή τους, όπως η φτώχεια, οι παραδοσιακές πρακτικές, η έλλειψη πόρων, οι στερεότυπες αντιλήψεις και ο ρατσισμός. Ωστόσο σήμερα συνεχίζουν να υπάρχουν τα ίδια εμπόδια και είναι διαφορετικά σε κάθε περιοχή. Τα ευρήματα συνάδουν με τα συμπεράσματα των άλλων δυο Διαλογικών Συναντήσεων γυναικών Ρομά.

Σημαντικά συμπεράσματα μπορούν να αναδειχθούν είναι:

- 1. Ανάγκη για Εκπαιδευτική Στήριξη:** Εκπαιδευτικά προγράμματα που επικεντρώνονται σε θέματα όπως η ιστορία των Ρομά, η διαχείριση συγκρούσεων και η καταπολέμηση

11

στερεοτύπων είναι ουσιώδεις για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων και της αυτοπεποίθησης των γυναικών Ρομά.

2. **Σημασία Ενημέρωσης και Ευαισθητοποίησης:** Η διαδικασία ευαισθητοποίησης στην κοινότητα για τη σημασία της εκπαίδευσης είναι ουσιώδης για να αλλάξουν στερεότυπες αντιλήψεις και να δημιουργηθούν περισσότερες ευκαιρίες για τις γυναίκες Ρομά στο εκπαιδευτικό σύστημα.
3. **Σημασία της Συμμετοχής:** Η συμμετοχή των γυναικών Ρομά σε αυτούς τους τύπους συναντήσεων είναι ιδιαίτερα σημαντική για την κοινότητά τους και την κοινωνία γενικότερα. Η παρουσία τους ενισχύει την ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών, παρέχοντας την ευκαιρία να ακουστούν οι φωνές και οι ανάγκες των γυναικών αυτής της κοινότητας.
4. **Εκπαίδευση και Ενίσχυση:** Τα εργαστήρια που διοργανώθηκαν προηγουμένως παρέχουν μια γέφυρα ενδυνάμωσης και συνδέονται με την εκπαίδευση και την ενίσχυση των γυναικών Ρομά παρέχοντας τους πληροφορίες για εκπαιδευτικές επιλογές.
5. **Δημιουργία Διαλόγου:** Οι συναντήσεις γυναικών παρέχουν τη δυνατότητα για διάλογο και ανταλλαγή απόψεων μεταξύ γυναικών Ρομά, που έχει θετικές επιπτώσεις στην αμοιβαία κατανόηση, αλληλεγγύη και στήριξη.
6. **Συνεργασία και Ενεργός Συμμετοχή:** Η συνεργασία με τις τοπικές αρχές, τα κέντρα κοινότητας και τους Διαμεσολαβητές ενίσχυσε την οργάνωση της συνάντησης, ενώ η ενεργή συμμετοχή των εμπλεκόμενων φορέων διευκόλυνε την διεξαγωγή της συνάντησης.

Οι συναντήσεις γυναικών Ρομά αναμένεται να συμβάλλουν στην προώθηση της ισότητας, της κοινωνικής ένταξης και της εκπαίδευσης, ενισχύοντας τη φωνή και τη συμμετοχή των γυναικών Ρομά στην κοινωνία.

Αποτίμηση προετοιμασίας 3^{ης} Διαλογικής Συνάντησης γυναικών Ρομά στην Ελλάδα

Για το συντονισμό της 3^{ης} Διαλογικής Συνάντησης γυναικών Ρομά στην Ελλάδα, η ομάδα και τα μέλη της AID ήταν υπεύθυνα σε συνεργασία με τα μέλη της Επιτροπής.

Πριν την διοργάνωση της 3^{ης} Διαλογικής Συνάντησης διεξάχθηκαν τοπικά εργαστήρια ενδυνάμωσης κοριτσιών Ρομά στη Θεσσαλονίκη και στην Λάρισα με σκοπό τα κορίτσια να ενδυναμωθούν σε θέματα ιστορίας των Ρομά, διαχείρισης συγκρούσεων, στερεοτύπων και προκαταλήψεων και να γνωρίσουν πώς μπορούν να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές συμμετοχικές δράσεις αναδεικνύοντας τις ανάγκες τους. Στο πλαίσιο των εργαστηρίων που διεξάχθηκαν συμμετείχαν πάνω από 30 γυναίκες – κορίτσια Ρομά από 15 ετών έως 33 ετών. Έμφαση δόθηκε στο πώς μπορούν οι γυναίκες να συμμετέχουν στην Επιτροπή Διοργάνωσης των Διαλογικών Συναντήσεων. Η διεξαγωγή των εργαστηρίων υποστηρίχθηκε από το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Νεολαίας στο πλαίσιο του έργου Romni Si Zor.

Η Επιτροπή Διοργάνωσης αποτελούνταν από δεκαπέντε μέλη συνολικά, δέκα (15) γυναίκες Ρομά και δυο (2) μέλη της AID και έναν (1) εκπρόσωπο του Δήμου Αμπελοκήπων Μενεμένης. Η σύστασή της Επιτροπής εμπλουτίστηκε με 5 νέα μέλη, κορίτσια Ρομά από 15 έως 30 ετών.

Οι γυναίκες Ρομά που συμμετείχαν ήταν πολύ ενεργές καθ' όλη την διαδικασία και συμμετείχαν ουσιαστικά στην διοργάνωση αναλαμβάνοντας ηγετικό ρόλο.

Για την διοργάνωση της 3^{ης} Διαλογικής Συνάντησης, η Επιτροπή Διοργάνωσης ξεκίνησε συστηματικά να συνεδριάζει από τον Απρίλιο του 2023. Ωστόσο τόσο οι εκλογές όσο και οι καταστροφές που υπέστη η Θεσσαλία οδήγησαν στην αναβολή της διεξαγωγής της συνάντησης δυο φορές και στον ορισμό ημερομηνίας εκ νέου.

Η συνεργασία με το 4ο Δημοτικό Σχολείο Τυρνάβου και την διευθύντρια ήταν πολύ εποικοδομητική και τέθηκαν τα θεμέλια για την διοργάνωση περισσότερων δράσεων. Πριν την διεξαγωγή της Διαλογικής Συνάντησης, μέλος της AID μαζί με μέλος της Επιτροπής Διοργάνωσης επισκέφτηκαν το χώρο, κατέγραψαν τον αναγκαίο εξοπλισμό που απαιτούνταν να υπάρχει και έλεγξαν την καταλληλότητα των αιθουσών για τις δραστηριότητες.

Για την απασχόληση των παιδιών, είχε γίνει πρόβλεψη να απασχοληθούν δημιουργικά με παιδαγωγό.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι πριν την συνάντηση, διοργανώθηκε επίσης διαδικτυακή συνάντηση με τους Συντονιστές Συζητήσεων και τους εμπειρογνώμονες με σκοπό να προετοιμαστούν κατάλληλα για τον συντονισμό συζητήσεων στις ομάδες εργασίας, ενώ τους δόθηκαν οδηγίες.

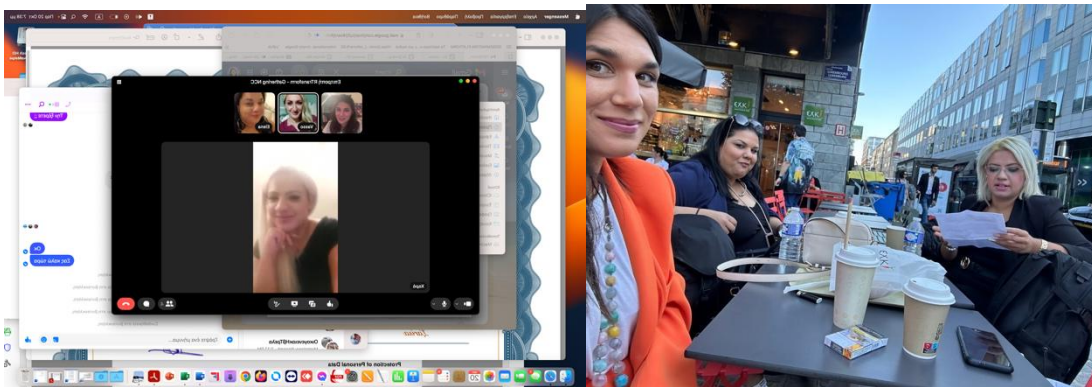
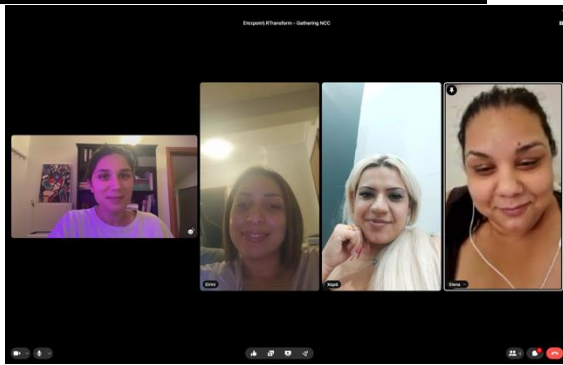
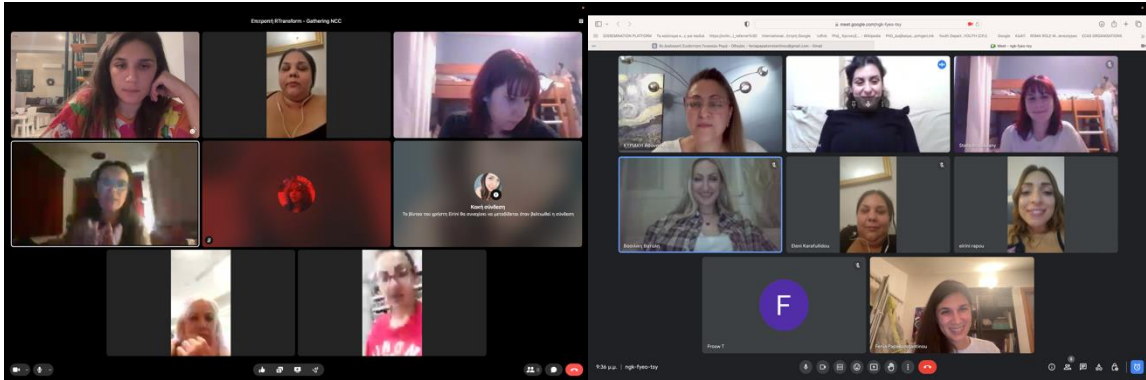
Στο πλαίσιο προετοιμασίας της συνάντησης διεξάχθηκαν πολλές συναντήσεις, ενώ υπήρχε συνεχής επικοινωνία, πέραν των συναντήσεων μεμονωμένα με άτομα της Επιτροπής μέσω του τηλεφώνου

και διαρκής ενημέρωση και ανταλλαγή μηνυμάτων μέσω της ομάδας που έχει δημιουργηθεί για το σκοπό αυτό και είναι ενεργή από την έναρξη του έργου

Οι συναντήσεις της Επιτροπής Διοργάνωσης, πραγματοποιήθηκαν δια ζώσης είτε με διαδικτυακά μέσα (Google meet, Messenger) και είχαν ως στόχο την οργάνωση και τον συντονισμό των ενεργειών για την 3^η Διαλογική Συνάντηση γυναικών Ρομά στην Ελλάδα και τη λήψη αποφάσεων για θέματα όπως:

- Διαμόρφωση εκπαιδευτικού και προωθητικού υλικού
- Επιλογή θέματος 3^{ης} Διαλογικής Συνάντησης
- Επιλογή ομιλητριών
- Προετοιμασία ομιλητριών
- Εύρεση χώρου διεξαγωγής
- Διευθέτηση θεμάτων μετακίνησης
- Διευθέτηση και συζήτηση εργαστηρίων για την Δημιουργική Απασχόληση παιδιών.

Φωτογραφικό υλικό συναντήσεων Επιτροπής Διοργάνωσης:

Για την 3^η Διαλογική Συνάντηση, ευχαριστούμε θερμά

- Όλες τις γυναίκες Ρομά που μας τίμησαν με την παρουσία τους
- Το 4ο Δημοτικό Σχολείο του Δήμου Τυρνάβου και την κα Μπλάκου Θεοδώρα για την αμέριστη συμπαράσταση και παραχώρηση του χώρου
- Το Κέντρο Κοινότητας Δήμου Παύλου Μελά για και την Διαμεσολαβήτρια, Ειρήνη Ράπου, η οποία ήταν ενεργό μέλος της Επιτροπής Διοργάνωσης
- Το Κέντρο Κοινότητας με Παράρτημα Ρομά του Δήμου Βόλου για την συμμετοχή της Διαμεσολογήτριας και του προσωπικού τους στην συνάντηση
- Το Κέντρο Κοινότητας με Παράρτημα Ρομά του Δήμου Αμπελοκήπων Μενεμένης και ειδικότερα τη Διαμεσολαβήτρια Ελένη Καραφυλλίδου για την ενεργή συμμετοχή στην Επιτροπή Διοργάνωσης και το συντονισμό των συζητήσεων της 3^{ης} Διαλογικής Συνάντησης καθώς και την Κυριακή Αθανασίου και την Βασιλική Βατάλη για την ομιλία τους και την δημιουργία εκπαιδευτικού φυλλαδίου ως εμπειρογνώμονες
- Τους άνδρες Διαμεσολαβητές Ρομά που συνόδευσαν τις γυναίκες
- Την ΑΜΚΕ ΡΕΥΜΑ για την συμμετοχή εκπροσώπων της
- Τα μέλη της Επιτροπής Διοργάνωσης για την πολύτιμη συνεισφορά τους